

уплахата на сръбските министри отъ общественото мнение, нѣма нужда да бждешъ войственъ, за да си зададешъ въпроса: кога и какъ ще избухне войната? Между насъ, казахъ още азъ, има нѣкои, които я проповѣдватъ. Азъ не съмъ отъ тѣхъ. Азъ мисля само, че тя не може да се избѣгне. И сега питамъ: ако се отхвърли отъ Сърбия или отъ Русия арбитража, както ние го разбираме, ще трѣбва ли да се прибѣгне до крайното сръдство? — Отговарямъ откровенно: да! Не е нужно да произнасяме често тази ужасна дума война, да заразява тя неизлѣчимо нашето съзнание, да стане като ежедневно сръдство на практическата политика. Нѣма защо да се изтъква постоянно, че войната трѣбва да сложи трагиченъ завършекъ на едни невъзможни балкански отношения! Може никога да не говоримъ за нея, още по-малко да я желаемъ. При все това, да не можемъ да я избѣгнемъ съ никое разумно, политическо сръдство. Тѣй, считаме ние, можеше да говори президентътъ.

М-ръ председателятъ потѣва наново въ креслото, погледътъ му се спира неволно на изкуствено съсръдоточеното лице на монарха и едно особено чувство на ненавистъ го обладава. Той нѣмаше абсолютно никаква причина да подпомага политиката на този „господинъ“, къмъ когото питае едно неизказано вътрешно презрение. Той си спомва — безъ да знае самъ защо, именно, сега — тежките, незаслужени рани, които му нанесе на душата; позорната телеграма, която изпрати до м-ръ председателя следъ сключеното примирие; скандалътъ, който му устрои въ присѣдствието на князетъ и всички трукове на тази необузdana природа, която гори отъ страстта да наранява безпричинно. Фердинандъ никому не ще прости за тази политическа ориентировка на България, която удобри съ единъ изкуственъ възторгъ, но къмъ погрояването на която тласка неумолимо всички.

Министъръ председателятъ не може да се откъсне отъ своитѣ размишления. Какъ стигна той самъ, наистина, до тази опасна крайностъ, която може да доведе до най-ужаснитѣ решения? Политикътъ на всички компромиси, които Русия считаше за полезни; той, който жертвува преди десетъ години единъ президентски постъ, заради ржкополагането на Фирмиляна; който въ началото на войната съветваше интервенцията на Русия и Европа, за да не останемъ на милостта на Турция при една нейна победа; който не разбираше границата Родосто, която Гешовъ му изпрати въ Лондонъ, следъ като го бѣше ужъ послушалъ да я изостави; който намираше формули за едно споразумение съ Ромъния, още когато никой отъ кабинета не отстъпяше нищо; — държавникътъ на единъ здравъ, полезенъ опортюнизъмъ за какъвто се познава, да дигне веднага, неочаквано и за себе си, своя гласъ до едни тѣй рѣзки гами, които започватъ и него да застрашаватъ! Е ли това една естествена еволюция на чувството и духа поради тежкото бреме, което сждбата му стовари — да брани съ всичката тежестъ на властта, съ всичката сила на езика, цѣлия, краенъ идеалъ на това племе или тукъ косвено влияе и оня мефисто, който сега президира, който отстрани неговия предшественикъ Гешовъ, само защото го считаше за по-умѣренъ! Да, да. Ще бжде много жалко, ако е така, каза самъ на себе си министъръ председателятъ и погледна наново монарха, като че дирѣше отъ него обяснение.

Двата стълба на кабинета отразиха два метода. Колкото и да се допираха тѣ по между си, колкото и да се изтъкваше тѣхната еднаквостъ, очевидно, тѣ бѣха двата полюса на една политика. Единиятъ не казва що трѣбва да се отстъпи на Сърбия, ако се трѣгне по тази посока, но остави да се разбира; другия не на прави апология на войната, но очевидно бѣше, че трѣбва да се хвърли меча въ капонитѣ на спора. Конкретно никой не посочи никакво решение. И въ моментитѣ на подобно затруднение, всѣки единъ, който би излѣзълъ отъ тия абстракции съ една по-опредѣлена, дѣлова идея, ще извлѣче дебата отъ затруднението, въ което изпада и, безъ да иска, може би, ще наложи своето решение.